

N. SZABÓ JÓZSEF

A FÜGGETLEN KISGAZDAPÁRT VÉLEMÉNYE A SZOMSZÉDOS ORSZÁGOK KULTÚRÁJÁHOZ VALÓ VISZONYRÓL (1945–1946)

I. A NEMZETKÖZI VÁLTOZÁSOK HATÁSA A KULTÚRDIPLOMÁCIÁRA

A Kelet-európai tragédiák, valamint a háborús vereség következtében keletkezett helyzet új alapokra épített kultúrdiplomácia kiépítését kívánta Magyarországtól. A háború után a művelődési kapcsolatokat újra és új szellemben kellett helyreállítani, s a korábban meg sem kísérelt kapcsolatokat kiépíteni. Magyarországnak arra kellett törekednie; hogy a világban kialakuljon egy reális kép a magyarságról, s minél kedvezőbb feltételeket teremtsen az egyetemes kultúra értékeinek befogadásához, illetve a magyar kultúra nemzetközi megismertetéséhez.

A magyar kultúrdiplomácia történetének talán legnehezebb korszakában volt, mert egy elszigetelt országot kellett újból az egyetemes kultúra részévé tennie. A kultúra a kultúrdiplomácia eszközeit is felhasználva kívánták az országot az új világrendbe integrálni. A demokratikus Magyarország reménykedett új alapokra helyezett kulturális kapcsolatok kiépülésének lehetőségében, mert a jaltai találkozón a szövetséges nagyhatalmak kinyilvánították: segítik a Németország uralma alól felszabadított országokat és a tengely volt csatlós népeit abban, hogy a problémáikat megoldják.¹

Magyarország szándéka nem könnyen realizálódott, azonban az ország vezetése helyesen ismerte fel, hogy a világra nyitás csak a szomszédokon keresztül, a kialakult problémák rendezése révén lehetséges. Közép-Európa népei számára nemcsak a földrajzi tényezők, hanem a közelmúlt, s a közös tapasztalat parancsolóan írták elő az együttműködést. A múlt rossz példáinak tanulsága szerint a térség népeinek tartós boldogulása nem egymás ellenében, hanem csak együtt teremthető meg. A szomszéd országokkal kiépítendő kapcsolat feltétele volt a magyar nemzeti hamis tudat, a saját nemzeti és az idegen nemzetekre vonatkozóan kialakított sztereotípiák, előítéletek megszüntetése. Ebben a gyűlölettől terhes világban, a múlt súlyos hibáinak a felszámolásánál, egymás megismerésénél elengedhetetlen volt a kölcsönösség. A

¹ Balogh Sándor: A népi demokratikus Magyarország külpolitikája 1945–1947. Kossuth Könyvkiadó, 1982. 27. p.

kultúrpolitikai nyitásban, valamint a nemzetközi kulturális és tudományos kapcsolatok kiépítésében fontos szerepet játszott a Független Kisgazdapárt /FKGP/.²

A kisgazdák szerepe azért is meghatározó volt, mert az új demokrácia kiépítésétől a párt adta a külügyminisztert. Az FKGP kultúrdiplomáciai fontossága azáltal is nőtt, hogy a szabad választások után létrejött legitim magyar kormányok miniszterelnökei kisgazdapárti politikusok voltak.

A kialakítandó kulturális kapcsolatok elvi alapját jelentette a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front külpolitikai programja.³

A magyarságnak a szomszéd népekkel való viszonya rendezését a demokratikus Magyarország valamennyi pártja elsődleges fontosságúnak tartotta. A Független Kisgazdapárt 1944. március 8-i nagyválasztmánya szakított a magyar szupremácia gondolatával és a dunai népek összefogását szorgalmazta. Az FKGP le kívánt számolni a nagyhatalmi ábrándokkal, a sovinizmussal és a szomszéd népek elleni gyűlölködéssel.⁴

A Duna-medencei összefogásban és az emberiségben való gondolkodás nemcsak erkölcsi kötelessége volta magyarságnak, hanem reálpolitikai magatartás. Magyarországnak be kellett látnia, hogy sorsa az – egész magyarság jövője – a Kárpát-medence népeihez kapcsolódik. Beismertük, hogy múltunkban is jobb lett volna összefogni, mint gyűlölködni. Jövőnket nem rendezhettük másként csak úgy, hogy tudomásul vettük, mi is történt és történhet körülöttünk, s mit jelent ez reánk, mindnyájunkra nézve.

Az új magyar orientáció azonban csak akkor válhatott sikeressé, ha a szomszédok politikája is módosul. Ennek a kölcsönösségen és megbecsülésen alapuló politikának a fontosságát minden politikai erő fontosnak tartotta. A kisgazdák részéről a párt véleményét az FKGP vezető külpolitikai szakértője, Dessewffy Gyula fogalmazta meg.⁵

A szomszédos országokkal a kapcsolatok rendezésének legfőbb akadálya a sovinizta-nacionalista múlt maradványainak továbbélése mellett a nemzetiségi kérdés megoldásában jelentkező problémák, illetve a magyarság üldözése és diszkriminálása voltak. Ezekkel az országokkal a kiépülő kulturális kapcsolatokban az elsődleges és meghatározó a nemzetiségiek jogainak a biztosítása volt.

² A független Kisgazdapárt II. világháború utáni történetét Vida István: A Független Kisgazdapárt politikája 1944–1947. Akadémiai Kiadó, 1976. c. monográfiájában földolgozta.

Az FKGP művelődéspolitikájáról megjelent cikkeim: A Független Kisgazdapárt értelmiségi politikája a politikai pluralizmus kiépülésének időszakában. Szabolcs-Szatmári Szemle 1990. 2. no. A Független Kisgazdapárt oktatáspolitikája a politikai pluralizmus megteremtésének idején (1945). Pedagógiai Műhely, 1991. 5. no. A Független Kisgazdapárt felsőoktatás és tudománypolitikája (1945–1946). Kutatás-Szervezési Tájékoztató, 1993. 2. no.

³ A Magyar kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai 1944–1948. Kossuth Könyvkiadó, 1967. p.

⁴ Vida István: A Független Kisgazdapárt politikája 1944–1947... 24. 33. p.

⁵ Kis Újság, 1945. június 10.

2. POZITÍV ROMÁN REAGÁLÁS

A háború befejezésével nem hogy javult a két nép viszonya és az erdélyi magyarság helyzete, hanem romlott. A II. világháború alatti valós, vagy vélt sérelmekért román sovinizta körök, élükön a Maniu-gárdák irtó hadjáratot folytattak az erdélyi magyarság ellen. Sovinizta gyűlölködés és internálás jellemezték Erdélyt. A magyar-román kapcsolatok kiépülésének és a nemzetiségi kérdés demokratikus megoldásának feltételei csak szovjet adminisztráció kiépülése és az 1945. március 4. után létrejött Gróza-kormányval teremtődtek meg.⁶ Az új kormány első intézkedései közé tartozott a magyarok kiszabadítása az internáló táborokból és sovinizta gyűlölködés elleni fellépés. A kormány március 17-i rendelete érvénytelenítette a régi rendszer azon törvényeit, amelyek hátrányosan érintették a nemzetiségeket és deklarálta az állampolgárok egyenlőségét.⁷

Gróza Pétert a román érdekek védelme mellett 1945-ben valóban az a célkitűzés vezérelte, hogy a magyarság és a románok közti ellentétes viszony megszűnjön és a két nép békességben éljen.⁸ Gróza helyesen ismerte fel, hogy népeinek boldogulása és a magyar–román viszony alakulása elválaszthatatlan a nemzetiségi, mindenképp a magyarság jogainak biztosításától, ezért sokat tett a nemzetiségi sérelmek orvoslásáért. Gróza kultúrpolitikai lépéseivel hozzá kívánt járulni a magyarság művelődési lehetőségeinek a megvalósításához. 1945 nyarától biztosították a nemzetiségi számára az anyanyelv használatának jogát a magán és közéletben. A nemzetiségi rendelkezettek lapokkal, kultúrintézményekkel, lehetővé tették számukra a szervezkedés szabadságát.⁹

Az új román vezetés politikáját Magyarországon örömmel üdvözölték. A jóakarató és a toleranciára épülő, reményekre jogosított politika lehetővé tette a kezdeményezést és kapcsolatteremtést. A kapcsolatteremtés eredményesnek bizonyult. Már 1945 júniusában magyar-román sebészkongresszusra és képzőművész cserére került sor.¹⁰ Az új helyzet nemcsak a magyarokat és az együttműködést kívánó románokat, hanem a magyarság szellemi vezetőit is bizakodással töltötte el.

A két ország kulturális kapcsolatainak elmélyítését kívánta elősegíteni a demokratikus Magyarország a Debreceni Román Intézet létesítésével. Az intézet célja a romániai kutatások segítése volt. A magyar–román kapcsolatok kibővítésében fontos feladatot töltött be a Magyar–Román Társaság működése és lapja, a Keleti Kapu.

⁶ Szabadság, 1945. március 4.

⁷ Csatári Dániel: Román-magyar kapcsolatok. Kossuth Könyvkiadó, 1958. 203. p.

⁸ Gróza Péter beszéde az Észak-Erdélyi Menekültek Szövetsége előtt. Szabadság, 1945. március 15.

⁹ Szabad Nép, 1945. május 27.; Erdély 1945-ös kulturális életével részletesen foglalkozik Kántor Lajos: Illyés Gyula és a béke asztala. Valóság, 1985. 12. no.

¹⁰ Szabad Nép, 1945. július 22.

A Magyar–Román Társaság 1945. szeptember 21-én alakult meg Kodály Zoltán elnök vezetésével. A Társaság elnöki tanácsában a szellemi- politikai élet kiválóságai foglaltak helyet, az FKGP-t Ortutay Gyula képviselte. A Magyar-Román Társaság létrejöttének súlyát növelte, hogy beszédet mondott Gyöngyösi János. Előadásában a kisgazdapárti külügy-miniszter kifejtette, hogy nagy szükség van ennek a társaságnak a működésére, amely hivatva van a kultúrkapcsolatokat felvenni és a két népet szellemi értelemben egymással megismertetni. A nehézségek, az előítéletek elhárításának egyik fontos feladatát vállalja ez a társaság. Gyöngyösi szerint két népnek, amelyet a gyűlölet hulláma elzárt egymástól, azért meg kell ismernie egymást. Meg kell ismernie egymás kultúráját, irodalmát, művészetét, hagyományait, igazi történelmét és ezen keresztül magának a népnek a lelkületét.

A kisgazda külügyminiszter szerint a Magyar–Román Társaságnak kell tudományosan, a szellem fegyverével kidolgozni és érthetővé tenni a két dunai nép gazdasági egymásra utaltságát és azt a történelmi múltat és földrajzi adottságot, amelyből nyilvánvaló, hogy egymás nélkül a két nép nem élhet.¹¹ 1945 novemberében pedig Bukarestben jött létre a Román-Magyar Társaság Dimitrie Gusti szociológus, a Román Akadémia elnöke vezetésével.¹²

A Magyar–Román Társaság létrehozása után rendkívüli aktivitást tanúsított. Irodalmi, kulturális, valamint tudományos rendezvényekkel járult hozzá a magyar-román közeledéshez. 1946 első felében a társadalom széles rétegeiben és a kultúr-kormányzatban a magyar-román együttműködést illetően az a vélemény alakult ki, hogy szorosra kell fűzni a két nép baráti kapcsolatait.¹³ Románia kulturális vezetése és a Román–Magyar Társaság is a kapcsolatok bővítését kívánta.¹⁴ A szomszéd ország irodalmi körei pedig megragadták az alkalmat, hogy a magyar irodalommal megismertessék a román közönséget.¹⁵ Erdélyt eleven kulturális élet jellemezte. A magyar nyelvű könyvkiadás is igen produktív volt. Az Utunk, a romániai magyar írószövetség lapja igen élénk irodalmi életről tett tanúságot. A Romániai Magyar Írószövetség fontosnak tartotta a magyarországi és erdélyi irodalmi élet kapcsolatainak kölcsönös elmélyítését, az erdélyi és az egyetemese magyar, másrészt a román irodalom közötti termékeny együttműködés megteremtését.¹⁶

A jól indult magyar-román kapcsolatokat 1946 júniusában a felszított sovinizmus megzavarta. Erdélyben zavargásokra és magyarelles tüntetésekre került sor. A romániai magyarságnak sokszor súlyos küzdelmet kellett vívnia, hogy a hivatalosan biztosított jogokat a gyakorlatban megvalósítsák. A kormányzat demokratikus el-

¹¹ Új Magyar Központi Levéltár (UMKL)–XIX–I–1c. 1946–88531

¹² UMKL–XIX–I–1c. 1946–88531

¹³ Párttörténeti Intézet (PI). Arch. 274–21/58

¹⁴ UMKL–XIX–I–1c. 1946–17929

¹⁵ Szabadság, 1946. január 5.

¹⁶ Szabadság, 1946. május 18.; Kántor Lajos: s.t. ... 42. p.

gondolásainak céltudatosan ellenszegülő román sovinszta körök a kulturális sértések sorát követték el. Román tanítók sokszor a szülők akarata ellenére román tannyelvű iskolába írták a magyar gyerekeket és a tisztviselők új besorolásánál a magyarokat méltánytalanul mellőzték. Hónapokon keresztül akadályozták a kolozsvári magyar egyetem beindulását. Hasonlóan vajúdott a Kolozsvári Magyar Színház kérdése.

A nacionalista szenvedélyek fellángolásának elsődleges oka az volt, hogy 1946. május 7-én a külügyminiszterek párizsi békekonferenciája foglalkozott a magyar béke előkészítés tervezetével. A Külügyminiszterek Tanácsa 1946. május 7-én a román békeszerződés vitája során döntött Erdély sorsáról. A magyar kormány 1946 nyarán azzal a kéréssel fordult a párizsi békekonferenciához, hogy a szomszédos országokban élő magyar nemzetiségiek jogállásának rendelkezését ne tekintsék az illető országok belügyeinek, hanem az nemzetközi jogszabályok útján nyerjen szabályozást.¹⁷ A magyar kérést azonban a párizsi konferencia elutasította. Maniueék magyar-ellenes akciókra azzal szították a tömeget, hogy Budapesten a párizsi döntés hatására nagyarányú revíziós tüntetéseket szervezte román sovinszta körök állítása a valóságnak nem felelt meg.¹⁸ Magyarországon a sovinizmussal szemben azt hangsúlyozták, hogy a Duna-táji népek a nacionalizmus alapján sohasem találkozhatnak.

3. A SZOVJET KAPCSOLATOK FELÉRTÉKELŐDTEK

Az 1944 decemberében létrejött ideiglenes nemzeti kormány egyik legfőbb feladatának tekintette a Szovjetunió népei felé irányuló magyar szimpátia elmélyítését, a két ország közötti kulturális kapcsolatok ápolását. Nemcsak alapvető politikai érdekből, hanem meggyőződésből akarták a magyar–szovjet–orosz barátságot. A Szovjetunióval való kapcsolatfelvétel fontossága megfogalmazódott a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front és a fokozatosan reorganizálódott pártok programjában. A Független Kisgazdapárt az új alapokra helyezett külpolitika legfontosabb feladatai közé sorolta a Szovjetunió jóindulatának és bizalmának a megszerzését.¹⁹

1945-ben a demokratikus erők nyilvánosan nem foglalkoztak a Szovjetunió belső viszonyaival, nem tulajdonítottak különös jelentőséget annak, hogy ott egy totalitárius diktatúra van. Nem gondoltak arra, hogy a szovjet belső viszonyok hosszú távon hatással lesznek a magyar átalakulásra. A pártok többsége abban reménykedett, hogy a háborút lezáró békeszerződés után a szovjet csapatok távozásával a két

¹⁷ Országgyűlés Naplója, Hiteles Kiadás II. kötet. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvkiadója, Budapest, 1948. 73. p.

¹⁸ PI. Arch. 274–21/58.

¹⁹ Balogh Sándor–Izsák Lajos: Pártok és pártprogramok Magyarországon 1944–1948. Tankönyvkiadó, 1977. 184. p.

ország kapcsolata a kölcsönös előnyökön nyugvó baráti viszony lesz, amelyben a kultúra és tudomány területén létrejövő kapcsolat mindkét ország javára válik.

A világháború után Magyarország számára megnyílt a lehetőség, hogy a világ nagy népeinek és nemzeteinek műveltségével találkozzon. A magyar kultúra nemcsak kíváncsi érdeklődéssel, hanem a megújulás vágyával tekintett a Szovjetunió felé. Az ország politikai és kulturális vezetése mindent megtett a kapcsolatok kiépítése érdekében.

Már a diplomáciai kapcsolatok 1945. szeptember 25-én történt felvétele előtt több kezdeményezés történt a kulturális együttműködésre. A magyar kulturális kormányzat, kéréssel fordult a Szovjetunióhoz, hogy mihamarabb küldje Magyarországra azokat a szakembereket, akik a két ország kulturális kapcsolatait Magyarországon tanulmányozhatnák. Azt is kérte a magyar kormány, hogy 3–4 magyar szakember a Szovjetunióban ugyanazt megtehesse.²⁰

A választások után 1945. november 15-én Tildy Zoltán kiscgazdapárti politikus vezetésével létrejött kormány is fő feladatának tekintette a Szovjetunió bizalmának a megszilárdítását, valamint a gazdasági és kulturális kapcsolatok megalapozását. Az 1945. február 4-én alakult ugyancsak kiscgazdapárti-vezetésű Nagy Ferenc kabinet is elsődleges fontosságot tulajdonított a Szovjetunióhoz való viszonyoknak.²¹

A politikai erőknél a Szovjetunió irányában tett kezdeményezései mellett a civil társadalom részéről is lépés történt a kapcsolatok kiépítésére. A magyar-orosz szellemi kapcsolatok elmélyítését segítő szervezet, a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság megalakítására 1945. június 9-én került sor. A szerveződés jelentőségére utal, hogy a szellemi–tudományos eliten kívül megjelent Gyöngyösi János külügyminiszter is. A kiscgazdapárt a létrejött elnökségben Gyöngyösi Jánoson kívül Ortutay Gyulával, Oltványi Imrével és Tildy Zoltánnal képviseltette magát.²²

Egy héttel a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság létrejötté után június 16-án Debrecenben is megalakult a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság. A Társaság létrehozását a szervezet egyik vezetője, a kiscgazdapárthoz közel álló Juhász Géza irodalomtörténész azzal indokolta, hogy az Kelet felé szegényes kultúrkapcsolatokon változtat és fontos szerepet játszik a szláv kultúra megismertetésében.²³

A Szovjet–Magyar Művelődési Társaság, mint társadalmi egyesület jött létre, amelynek hivatása és célja a Szovjetunió, a szovjet-orosz kultúra iránti érdeklődés felkeltése a magyar társadalomban, továbbá a kulturális kapcsolatok kiépítésének az előmozdítása. A szervezet létrehozásától Magyarországon nemcsak a kétoldali kapcsolatok elmélyülését remélték, ha nem abban is bíztak, hogy hozzájárul egy reális magyarország-kép kialakításához a Szovjetunióban, továbbá abban is reménykedtek,

²⁰ Dálnoki Miklós Béla 1945. szeptemberi beszéde. Nemzetgyűlés Naplója I. Hiteles Kiadás. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Budapest, 1946.

²¹ Nemzetgyűlés Naplója I. ... 23. 68. p.

²² UMKL–I–1e. 1945–9116

²³ Tiszántúli Népszava, 1945. június 17.

hogy a szellemi kapcsolat új szomszédunkkal termékenyítően fog hatni a magyar művészetre, tudományra és irodalomra. Az együttműködés jelentőségét hangsúlyozták a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság 1946. július 7-én a Zeneművészen Főiskolán tartott országos kongresszusán is.²⁴

A magyar–szovjet kulturális kapcsolatok megítélése a kormánytényezők, valamint a koalíció pártjai részéről, ha kissé eltérő megközelítésben is, de egyértelműen pozitív volt. A kongresszuson felszólaló Tildy Zoltán köztársasági elnök felbecsülhetetlen értékűnek tartotta azt a szolgálatot, amelyet a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság a magyar népnek tehet a szovjet kultúra kincseinek megmutatásával és megismertetésével. A köztársasági elnök abban is hitt, hogy a magyar kultúra értékeinek a Szovjetunió felé való közvetítése is jó szolgálatot biztosíthat az egyetemes emberi haladás ügyének.

Nagy Ferenc miniszterelnök szerint a Magyar–Szovjet Művelődési Társaságnak nemcsak az a fontos és jelentős feladata, hogy a magyar és orosz nép között a kulturális kapcsolatokat elmélyítse, hanem az is, hogy a híd szerepét játssza: a Kelet és Nyugat kultúráját közvetítése egymás felé.²⁵

1945–1946-ban a koalíció minden pártja, így a Független Kisgazdapárt is látta és a magyar kultúrdiplomácia figyelembe is vette azt a realitást, hogy Magyarország szomszédja egy olyan ország lett, amely világhatalommá vált, amely potenciális gazdasági és tudományos tényező lehet Európában. Ezért reális volt az a politika, amely a Szovjetunióval való barátságot hirdette. A magyar kezdeményezésekre adott udvarias szovjet válaszok mellett érdemi lépés azonban 1947-ig a legtöbb területen nem volt. A szovjetek tartózkodó magatartása abban is megnyilvánult, hogy csak több mint egy évtizeddel később hozták létre a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság társ-szervezetét. A Szovjet–Magyar Művelődési Társaság létre nem hozásának Magyarország számára kül- és kultúrpolitikai jelentősége volt. A magyar diplomácia számára ez a negatív gesztus azért is különösen hangsúlyos volt, mert a háború után létrejött külföldi-magyar társaságalapításokra a különböző országok és népek rövid időn belül pozitívan reagáltak. A békeszerződésig Magyarország jövőjét illetően bizonytalan Szovjetunió a kétoldalú kulturális és tudományos kapcsolatokban többnyire csak olyan együttműködést ambicionált, amelyből nem mind a két fél profitált.

4. A JUGOSZLÁV HOZZÁÁLLÁS ELŐREMUTATÓ

1944 végétől a magyarság a világ minden demokratikus országgal, de mindenekelőtt a Duna-medence népeivel kívánt jó viszonyt kiépíteni.

²⁴ Népszava, 1945. július 5. 7.

²⁵ Kis Újság, 1946. július 9.

Jugoszlávia politikája kezdettől hozzájárult a Duna-medence népeinek az együttműködéséhez. A jugoszláv kultúrpolitikai gyakorlat is pozitívan elősegítette a magyar–jugoszláv közeledést. Már 1944 decemberében, Újvidéken Szabad Vajdaság címmel magyar nyelvű újság jelent meg. Ugyancsak Újvidéken alakult meg a Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség, a legnagyobb autonóm magyar kulturális és társadalmi szervezet. A Kultúrszövetség magába foglalta a kultúregyesületek munkáját, a könyvkiadást, a könyvterjesztést és az irodalmi élet szervezését. A magyarok irányában toleráns kultúrpolitika nyomán 1944–1945-ben a Vajdaságban megnyitlak a magyar iskolák és gozatok.²⁶

A magyarság politikai jogait is igyekeztek helyreállítani. 1945. május 16-án a Szkupstina elismerte a Jugoszláviában élő magyarság kisebbségi jogait és két képviselőjét bevonta a parlament munkájába.²⁷

Magyarország nemzetközi elszigeteltsége idején a jugoszlávoknak a magyarsággal kapcsolatos jó szándékát és toleranciáját kevésbé árnyékolták be a közelmúltban mindkét részről elkövetett atrocitások. A jugoszláv partizánok részéről elkövetett bácskai vérengzések Magyarországon nem voltak úgy publikusak, mint a Maniugardák rémtettei. Ezen kívül Magyarország 1944–1945-ben pozícionálisan sem volt abban a helyzetben, hogy az egyetlen, közeledni kívánó szomszédot visszautasítsa. A magyar politikai élet pártjai ezért nagyra értékelték a jugoszláv közeledést. Az FKGP lapja, a Kis Újság szerint a Duna-völgyi népek közül Jugoszláviában él legjobban a rokonszenv a magyarok iránt.²⁸

Jugoszlávia pozitív reakciója után a magyar sajtóban elszaporodtak a déli szomszédunkkal foglalkozó cikkek. Az újságcikkek a közeledést és a megbékélést igyekeztek szolgálni.

A magyar–jugoszláv kapcsolatok elmélyítésében fontos szerepet játszott az 1945 októberében létrejött Magyar–Jugoszláv Társaság. A Társaság célját Rex József főtktár a magyar–jugoszláv barátság ápolásában és kimélyítésében, a jugoszláv kultúra, irodalom, zene magyarországi megismertetésében látta, másrészt szoros kapcsolat létesítését és kifejlesztését kívánta Jugoszlávia kulturális szervezeteivel, elsősorban a Magyar Kultúrszövetséggel.

A magyar kultúrpolitika és kultúrdiplomácia 1945 második felében az egyik legfontosabb feladatának tartotta az új magyar műveltség nemzetközi feltételeinek a biztosítását. A választások után létrejött kisgazdapárti vezetésű Tildy-kormány különös jelentőséget tulajdonított a szomszéd népekkel való viszony rendezésének és

²⁶ Szeli István: A magyar kultúra útja Jugoszláviában. Kossuth, 1983. 115–116. p. A II. világháború utáni Jugoszlávia, valamint a magyar jugoszláv kapcsolatok első számú kutatója. Sajti Enikő

²⁷ Dálnoki Miklós Béla 1945. szeptember 5-i parlamenti felszólalása. Nemzetgyűlés Naplója I. ... 39. p.

²⁸ Kis Újság, 1945. július 28.

a kölcsönös megértés szellemében való továbbfejlesztésének. A miniszterelnök november 30-i parlamenti beszédében újból kinyilvánította, hogy a magyar kormány egyszer s mindenkorra szakított mindenféle imperialista politikával és nem igényel magának a Kárpát-medencében előjogot.²⁹

A kormányban részt vevő valamennyi demokratikus párt, így a Kisgazdapárt számára a magyar és a szomszédos népek barátságának a megteremtése elsőrendű nemzeti érdek volt, ezért az együttműködés politikája mellett foglalt állást.³⁰

A Tildy-kabinetet követő Nagy Ferenc-kormány is abban bízott, hogy a magyar köztársaság leszámolt azzal a soviszta múlttal, amely az ellentétek egyik okozója volt és hogy a magyar nép őszinte vágya megtalálni velük a testvéri együttműködést.³¹

A Kelet-Európára irányuló figyelem fejleményeként értékelhetők a rövid életű Emberség című folyóirat Jószomszédság című rovatának ide vágó írásai, ugyanígy az Újszántás hasonló publikációi.³²

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy Magyarországnak be kellett látnia, hogy sorsa az egész magyarság jövője a Kárpát-medence népeihez kapcsolódik. Beismertük, hogy múltunkban is jobb lett volna összefogni, mint gyűlölködni. Jövőnket nem rendezhettük másként, csak úgy, hogy tudomásul vettük, mi történik és történhet körülöttünk, s mit jelent ez reánk, mindnyájunkra nézve. A történelem adta a leckét, amit meg kellett tanulni. Fáradozásainkat, próbálkozásainkat Románia és Jugoszlávia egyelőre segítette. A Független Kisgazdapárt a szomszédos országok irányában tett kezdeményezéseivel, külpolitikai és kultúrdiplomáciai téren segítette Magyarországnak a nemzetközi elszigeteltségből való kitörését, és hozzá kívánt járulni a Duna-medencei népek jó viszonyának a kialakításához.

²⁹ Nemzetgyűlés Naplója I. ... 23–25. p.

³⁰ Nemzetgyűlés Naplója I. ... 82–91, 406. 450. p.; Népszava, 1946. január 3. 20.; Kis Újság, 1946. január 30.; Szabadság, 1946. február 10.

³¹ Nemzetgyűlés Naplója I. ...370. p.

³² A magyar irodalomtörténet, 1945–1974. I. Irodalmi élet és irodalomkritika. Ed. Béládi Miklós Budapest, 1981. 72. p.